

آموزش ترکیبی و اما و اگرها

دکتر فریدالدین حداد عادل

آموزش ترکیبی یا هیبریدی مقوله و اتفاقی کاملاً نو در عرصه آموزش نیست، بلکه مجموعه‌ای از تجربه‌های انسجام‌یافته است که اکنون ترکیب قوام‌یافته آن نام «ترکیبی» یا «هیبریدی» به خودش گرفته است. در آموزش ترکیبی، معلم و دانش‌آموز هم در کلاس حضوری با هم هستند و هم در فضای مجازی کنار هم قرار می‌گیرند. نه صرفاً به کلاس حضوری اکتفا می‌شود و نه فقط در عرصه مجازی ارتباط برقرار می‌شود. ورود آموزش ترکیبی مستلزم داشتن فهم دقیق از آموزش حضوری و آموزش مجازی و در نهایت دستیابی به جمع‌بندی درست از نحوه ترکیب آموزش‌های حضوری و مجازی است.

آموزش ترکیبی می‌تواند عرصه مناسبی برای نزدیک‌شدن به عدالت آموزشی باشد. وقتی بتوانیم شاگردانمان را علاوه بر کلاس، هر از گاهی حضوری در فاصله‌های متفاوت زمانی و مکانی از آموزش بهره‌مند کنیم، می‌توانیم آموزش پرکیفیت را به همه مخاطبان عمومی و خاص برسانیم. یعنی بهترین معلمان می‌توانند در قالب‌های گوناگون بهترین آموزش را به هر دانش‌آموز ایرانی یا آشنا به زبان فارسی بدهند.

روی دیگر سکوی عدالت در فقرزدایی، عدالت در نخبه‌پروری و توجه به انواع مخاطب خاص است. شخصی‌سازی آموزشی از دستاوردهای ملموس آموزش ترکیبی است. به راحتی و به درستی می‌توانیم با انواع مخاطبان، مطابق شرایطشان، روند آموزشی خاصی را تعریف کنیم.

در آموزش ترکیبی، یکی از مسائلی که سال‌ها از فهرست مباحث مدرسه‌ها حذف شده بود، به‌طور جدی مورد بحث

قرار می‌گیرد: چرا ساعت کار مدرسه ثابت و بی‌تغییر است و بچه‌ها باید طبق یک برنامه همیشگی و ثابت درس بخوانند؟ در این روش، با برنامه‌ریزی می‌توان ساعت کار رسمی و حضوری مدرسه‌ها را کم و زیاد کرد و به نوع فعالیت‌ها تنوع بخشید. می‌توانیم ساعت‌های تدریس حضوری و مجازی را

هدف‌محور و ناظر بر تأمین اهداف اصلی و فرعی آموزشی است و روش‌ها و مدل‌های ارائه و دریافت تکلیف اعتبار کمتری دارند.

با چنین خصوصیتی، به‌طور طبیعی آموزش ترکیبی به مهارت کافی معلمان و کارکنان و همچنین خودآگاهی کافی دانش‌آموزان نیاز دارد. چنین به ذهن بنده خطور می‌کند که این‌گونه آموزش در بین دانش‌آموزان نخبه و شاگردان مناطق محروم امکان‌پذیری به‌تر دارد، چون این دو گروه به دلایل متعدد می‌توانند فعال و مسئولیت‌پذیر باشند و در قالب‌های کاری متفاوت آموزش ترکیبی حضور ذهن و قدرت عمل بالایی از خود نشان دهند. در چنین سپهر آموزشی‌ای، آموزش ترکیبی به‌صورت خودخواسته محقق می‌شود و علاوه بر کمیت بالای مطالب، کیفیت تعلیم و تربیت نیز ارتقا می‌یابد؛ چرا که یک عنوان آموزشی را چند معلم و دستیارانشان اداره و ارائه می‌کنند و ارزیابی‌ها چه در سطح معلمان و چه بین دانش‌آموزان، شفاف، سریع و در دسترس است.

در آموزش ترکیبی، معلم دیگر دانای کل نیست، بلکه تسهیلگری متبحر است و کلاس او از بسیاری از قواعد ثابت فعلی فاصله می‌گیرد و سیالی و به‌رو بودن از خصوصیات اصلی این کلاس است. این موضوع می‌تواند هم حسن این روش محسوب شود و هم به خطری بزرگ برای تدریس و آموختن بدل شود، چرا که وسایل کمک آموزشی با حداکثر ظرفیت در کلاس حضور پیدا می‌کنند. ولی اگر ماجرای آموزش طبق طرح درس درست پیش نرود، بحران و فاجعه پدید می‌آورد.

آموزش ترکیبی خطرهای و مخاطره‌های خاص خود را هم دارد. با این روش، احتمال غیراجتماعی بارآمدن کودکان و نوجوانان زیاد می‌شود. همه‌چیز در فضای مجازی رقم می‌خورد، ملاحظه‌های امروزی اجتماعی کم‌رونق می‌شود و تعامل دانش‌آموزان به حرف‌زدن در حد گپ (چت) خلاصه می‌شود.

مشکل دیگر آموزش ترکیبی، احتمال نفهمیدن یا بدفهمیدن آن است. اگر ساز و کار علمی و اجرایی درستی برای این روش در پیش گرفته نشود، معلم و دانش‌آموز و مدرسه به بیراهه کشیده می‌شوند. نام مکتب و روشی بر دوش خواهد بود، اما در عمل اتفاق دیگری به بدترین شکل ممکن به‌وقوع می‌پیوندد. از مسیر سنتی فاصله گرفته‌ایم، در حالی که نتوانسته‌ایم روش نوین را به درستی پیاده کنیم!

آنچه خواندید، معرفی و طرح ابعاد کلی روش آموزش ترکیبی بود. در این شماره با جزئیات بیشتر این روش آشنا خواهید شد.

جابه‌جا و کم و زیاد کنیم. هم‌زمان می‌توان به روش‌های متعدد، به ظرفیت مدرسه و کار تربیتی و آموزشی افزود. از جمله ظرفیت‌های مغفول مدرسه‌داری، لزوم تغییر در مفهوم و شیوه اجرای مسئله «تکلیف» است. در آموزش ترکیبی درست، تکلیف کاملاً متنوع و عموماً در قالب استفاده از فضای مجازی ارائه می‌شود. زمان انجام آن، نوع انجام تکلیف و مدل دریافت و بررسی و ارزیابی آن نیز کاملاً منعطف و فردمحور و در عین حال کارا تر می‌شود. تکلیف در مدل‌های دقیق و سنجیده آموزش ترکیبی بسیار